

ย่ามสิ่งประดิษฐ์ กับจินตกรรมทางความคิด สะพาย คล้องแขน และจริยธรรมสากล

Bag of Artifacts with Imagination, Thought, Shoulder, Arm and Universal Ethics

พระปลัดระพิน พุทธิสารโ

Phrapalad Raphin Buddhisaro

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

E-mail: raphind@yahoo.com

Received: 15 กุมภาพันธ์ 2566; Revised 1 มีนาคม 2566; Accepted 15 มีนาคม 2566

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เป็นบทความที่สะท้อนคิดวิเคราะห์กับย่ามและพฤติกรรมและจริยธรรมสากล มีเป้าหมายเพื่อการสะท้อนคิดถึงพฤติกรรมและการกระทำที่ตรงและสอดคล้องกับความเป็นจริงเชิงสังคม ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยเขียนเป็นความเรียงในรูปแบบบทความวิชาการ ผลการศึกษาพบว่า ย่ามเป็นเป็นสิ่งใช้ของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา รวมทั้งเป็นสิ่งใช้ในสังคมไทยด้วยค่านิยมที่เปลี่ยนไป ทำให้ย่ามไม่มีในสังคมมองคร่อมแต่ยังอยู่ในกลุ่มพระภิกษุสามเณรในประเทศไทย แต่ค่านิยมเกี่ยวกับย่าม ได้กลายเป็นพฤติกรรมในเชิงสังคม ซึ่งเกิดคำถามว่าย่ามควรจะถูกล้อแขนด้วยสายยาว หรือว่าควรจะถูกล้อสะพายด้วยไหล่เพราะสายยาว หรือเหตุผลใด แต่ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ได้กำหนดให้การไม่สะพายย่ามเป็นจริยธรรมแบบหนึ่งของสังคม ที่ต้องสื่อสารบ่งบอกถึงความงามความดีและค่านิยม ซึ่งในข้อเท็จจริงแนวคิดนี้เป็นเพียงจินตกรรมทางความเชื่อและไม่สอดคล้องกับจริยธรรมสากลอื่น เช่นความตรงต่อเวลา ความมีวินัยทางสังคม และความรับผิดชอบทางสังคม ซึ่งนัยยะของการสะท้อนคิดของบทความนี้จึงต้องการสื่อว่าควรมีการปรับท่าที่เชิงพฤติกรรม และชุดจินตกรรมทางความคิดอย่างใหม่เพื่อปรับค่านิยมให้สอดคล้องกับจริยธรรมทางสังคมในฐานะพลเมืองดิจิทัลต่อไป

คำสำคัญ: ย่าม จินตกรรมทางความคิด คล้องแขน จริยธรรมสากล

ABSTRACT

This academic paper is an article that reflects critical thinking and universal behavior and ethics. The goal is to reflect on behaviors and actions that are direct and consistent with social reality. Use study methods from papers and research papers. Write as an essay in academic style. The results of the study found that A satchel is a used item for monks in Buddhism as well as being used in Thai society with changing values making the bag not available in the holistic society, but still in the group of monks and novices in Thailand But the values about the bag has become a social behavior Which raises the question of whether the bag should be carried around the arm with a long strap, or should it be carried over the shoulder because of the long strap or for whatever reason, but in the monastic universities, not wearing the bag is a social ethics? that indicates beauty, goodness and values which, in fact, is just an image of belief and is inconsistent with universal ethics such as punctuality social discipline and social responsibility

The implications of reflection require the media that there should be a new attitude and visualization in order to align our values with social ethics as a digital citizen.

Keywords: Bag, mental imagery, armband, universal ethics

บทนำ

ป้ายการรณรงค์เกี่ยวกับการใช้ยาสูบเพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งของ “วินัย” ที่เนื่องด้วยยาสูบของนิสิตภายในมหาวิทยาลัย ผู้เขียนเห็นแล้วให้นามาคิดต่อ นับแต่ผู้เขียนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของระบบการเรียนการสอนภายในมหาวิทยาลัย (๑ มิถุนายน ๒๕๕๗) ก็จะได้ยิน เห็น มีส่วนร่วมต่อ “ค่านิยม” นี้ ในการกระตุ้นเตือน ส่งเสริม และทำให้เป็นระเบียบปฏิบัติสำหรับนิสิต อาจารย์ในฝ่าย “พระ-นักบวช” ที่จะต้องปฏิบัติ ผู้เขียนจึงฉุกคิด และนามาคิดต่อว่ายาสูบคืออะไร ทำไมต้องห้ามสะพาย ต้อง คล้องแขน ห้ามคล้องคอ หรือห้ามสะพาย (สำหรับที่นี่) จึงได้ลงมือสืบค้นข้อมูลเพื่อที่จะอธิบายกับนิสิตหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องว่า มีควรมีคำอธิบายอย่างไร ซึ่งเมื่อฟังคำอธิบายจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งจะมีค่านิยมไปสัมพันธ์กับความมีระเบียบวินัย ประหนึ่ง เป็นการสร้างอัตลักษณ์ผ่านยาสูบ หรือใช้ยาสูบเป็นเครื่องมือในการสร้างจริยธรรม หรือเกณฑ์ทางวินัย ถ้าเป็นคนของ มจร ต้องไม่ “สะพายยาสูบ” ถ้าทำตรงกันข้ามก็แปลว่าคนของที่นี่ไม่ใช่ของ มจร ประหนึ่งการสร้างสัญลักษณ์ ให้เป็นเครื่องหมาย ในการกำหนด พฤติกรรม หรือส่งเสริมกระตุ้นให้มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เป็นการฝึกวินัยในตนเอง (สติ-วินัย-หิริ) วินัยหนึ่งเป็นการฝึกให้ผู้ ปฏิบัติตามมีวินัยผ่านกิจกรรมยาสูบ หรือสำนึกต่อสิ่งใช้ แล้วพึงระลึกเสมอว่าเราเป็นใคร ควรมีแบบอย่างใด เทียบกับวินัยของพระ ก็คงเป็นการสร้างความสำนึกในการ “ไม่ละทิ้งผ้า-สมบัติของตัวเอง” ดังปรากฏในวินัยข้อ ห้ามพระปราศจากไตรจีวร ประหนึ่ง กำหนดพฤติกรรมเชิงศีลธรรมและความรับผิดชอบผ่าน “จีวร-ผ้า” ซึ่งรวมไปถึงบาตร จีวร หรืออื่น ๆ ที่เนื่องด้วยวินัยปลูก ซึ่ง ปรากฏเป็นจำนวนมากในส่วนของวินัย

เมื่อจำเพาะไปที่ยาสูบผู้เขียนพยายามจะเชื่อมต่อไปว่า ระหว่างยาสูบซึ่งเป็นวิธีการฝึกวินัยขั้นพื้นฐาน หรือความมีวินัยต่อ สังคมที่ตัวเองอยู่ ภายในพื้นที่เฉพาะ มจร (แต่ก็ให้ทอดสงสัยว่าทำไมเกณฑ์นี้ใช้เฉพาะพระไทยแล้วพระต่างชาติในนาม มจร กลับ ไม่รณรงค์ส่งเสริม) เพื่อพัฒนาไปเป็นจริยธรรมสากลด้วยดีหรือไม่ หมายถึง ระหว่างที่เราแขวนไม่แขวน คล้องไม่คล้องยาสูบ จะ สามารถยกระดับไปพัฒนาจริยธรรม แนวปฏิบัติสากลด้วยดีกว่าเดิม ? บางคนอาจจะบอกว่าถ้าไม่มีวินัยพื้นฐานที่เกิดจากการ สำนึกในเบื้องต้นจะพัฒนาไปสูงกว่านี้ได้อย่างไร ? พร้อมถามกลับมาว่า จะไปหวังอะไรกับจริยธรรมสากล หากจริยธรรมพื้นฐาน ว่าด้วยการคล้องยาสูบไม่คล้องยาสูบ ห่มดองไม่ห่มดอง รัดอกแค่นี้ (เป็นคำถามที่มีคำตอบอยู่ในตัวเอง) ในประเด็นนี้ผู้เขียนก็คิดต่อ อีกว่าถ้าอย่างนั้น ทำไมเราไม่รณรงค์จริยธรรมสากลไปเลย เช่น ฝึกให้นิสิตรับผิดชอบต่อรวมมากขึ้น เช่น ไม่ทิ้งขยะ เพราะขยะ เป็นปัญหาของโลก และเป็นจริยธรรมสากล คืออยู่ที่ไหนอย่างไร ประเทศไหน ๆ การไม่ทิ้งขยะน่าจะเป็นมารยาทพื้นฐาน ส่วน คล้องยาสูบอาจเป็นแนวปฏิบัติ วิธีฝึกในแบบพุทธ ที่ยังไม่เป็นสากล เพราะนิสิตอื่น ๆ ที่อยู่พื้นที่ มจร ทั้ง ลาว เวียดนาม เมียนมาร์ หรือนิสิตไทย ไม่ได้ใช้ยาสูบ แต่ใช้แปะแบบสะพายขึ้นหลังแทน หรือสิ่งใช้อื่น ๆ ดังนั้นไหน ๆ ก็ไหน ๆ แล้วก็ฝึกพัฒนาให้เป็น “สำนึก” ต่อส่วนรวมเลยดีกว่าไหม หรืออย่างไร ? ประเด็นนี้เป็นการชวนคิด ในแบบเห็นด้วยแต่ก็เห็นต่าง ๆ แปลเป็นภาษาไทย ก็คือสิ่งไหนควรสนับสนุนก็สนับสนุน เช่น การส่งเสริมให้นิสิตตรงต่อเวลาในการเข้าเรียน มาตรงเลิกตรง ครูอาจารย์สอนตรงเลิก ตรง และให้ความสำคัญกับส่วนรวม มีความรับผิดชอบต่อนิสิต นิสิตรู้เวลาและหน้าที่ตัวเองตรงไปตรงมา สิ่งใช้สนับสนุนที่เป็น ทรัพย์สินของมหาวิทยาลัย ไม่ควรถูกเบียดบังโดยสมาชิกในองค์กร เป็นต้น ดังนั้นพฤติกรรมเหล่านี้ควรจะเป็นจริยธรรมสากล ที่ พึงส่งเสริมให้เกิดขึ้นมากกว่ากระมัง หากประพฤติ หรือทำตามแล้วเมื่อไปอยู่ที่ไหน แห่งใด ในโลกนี้ ก็จะอยู่ร่วมกับสมาชิกใน สังคมอื่นได้ ด้วยเป็นจริยธรรมสากล ซึ่งในข้อเท็จจริงส่วนนี้ควรส่งเสริมให้เกิดหรือทำให้มีอย่างต่อเนื่องและเป็นความสำคัญ ร่วมกันของสมาชิกในสังคม

ดังนั้น ในการเขียนนี้จึงเป็นการเพื่อสะท้อนคิดให้เห็นความสำคัญ และเป็นการกำหนดบทบาทได้ตรงตามวัตถุประสงค์ หรือตรงตามความต้องการว่า เป้าหมายเพื่อการพัฒนาคนในพระพุทธศาสนา ควรเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างมี

เป้าหมายว่าเขาควรเป็นอย่างไร มีอย่างไร หรือเป็นอะไรที่จะทำให้เกิดการขับเคลื่อนพฤติกรรมในเชิงสังคม ให้เป็นจริยธรรม แต่พัฒนาจริยธรรมจากแค่งาม คล่องยาม ห่มดอง รัตติกาล พัฒนาไปเป็นจริยธรรมสากล จะได้ดีกว่ากรรมัง ไม่ได้ขัดหรือไม่เห็นด้วย แต่ถ้าจะเพิ่มจริยธรรมตรงต่อเวลา จริยธรรมเรื่องความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เช่นทิ้งขยะเป็นที่ กินน้ำ ข้าวแล้วไม่ทิ้งตรงที่ตัวเองนั่ง นำไปเก็บที่ถึงขยะ หรือที่เหมาะสม. หรือพบเจอเจอขยะในพื้นที่สาธารณะ แม้ตัวเองไม่ได้ทิ้ง แต่มันเลอะเทอะดูแล้วไม่สะอาดตาไม่เป็นที่งามตา ก็เก็บด้วยจิตสาธารณะรับผิดชอบ และนำไปทิ้งดังที่จัดไว้ พฤติกรรมและการกระทำเหล่านี้ ผู้เขียนเห็นว่าอันไหน ควรเป็นจริยธรรมที่ควรรณรงค์มากกว่ากัน (ทัศนะส่วนตัวคิดแบบนี้) ซึ่งในบทความนี้จะได้สะท้อนคิดถึงประวัติพัฒนาการของยามในพระพุทธศาสนา เป้าหมายและเจตนารมณ์ของยาม รวมทั้งการชวนคิดเสนอข้อเพื่อให้เห็นว่าจริยธรรมของยาม รวมไปถึงห่มดองรัตติกาล ควรปรับเปลี่ยน แล้วยกประเด็นสาธารณะให้เป็นจริยธรรมสากลของส่วนรวม หรือความมีวินัยต่อส่วนรวมหรือสังคม จะเป็นประโยชน์กว่าหรือไม่ ? เพื่อทำให้เกิดจริยธรรมสากลต่อสังคมและส่วนรวม เพื่อประโยชน์ของสังคมภายในมหาวิทยาลัย และเป็นการเตรียมคนเพื่อไปสู่ความเป็นพลเมืองดิจิทัลต่อไป ซึ่งในบทความนี้จะได้นำมาเล่าแบ่งปันสะท้อนคิดร่วมกันต่อไป

ภาพที่ 1 รณรงค์ให้นิสิตไม่สละพายยาม โดยกองกิจการนิสิต ที่มีเป้าหมายเพื่อความเรียบร้อย และการปลูกฝังวินัยขั้นต้น (ภาพ : กองกิจการนิสิต)

ยาม ที่มาของคำว่ายาม

ผู้เขียนขอออกตัวก่อนว่าไม่มีความรู้เกี่ยวกับบาลี จึงใช้วิธีการสำรวจคำว่ายามในพระไตรปิฎก ดังนั้นในภาพรวมของคำว่า “ยาม” ในมิติที่ปรากฏจึงเป็นลักษณะของการนำของมาใส่และแขวน คำว่าใส่สิ่งของ และแขวน จึงเป็นความหมายของคำว่า ยาม ส่วนรูปทรง สถานะของการประดิษฐ์ คงเป็นไปตามเวลา ส่วนวัสดุ หรือวัตถุดิบ อาจเป็นผ้า หรือสิ่งอื่นๆ คงเนื่องด้วยเงื่อนไขของแต่ละชั้นและพื้นที่ด้วยเช่นกัน เช่น ยามหนังสัตว์ในแบบคนในพื้นที่หนาวแบบไอซ์แลนด์ หรือเอสกีโม ที่มีถุงสำหรับใส่สิ่งของของตัวเอง

ด้วยยุคสมัยที่ง่ายต่อการเข้าถึงการเรียนรู้ในพระไตรปิฎก ได้สำรวจข้อมูลที่พบและปรากฏอยู่ใน

1. พระไตรปิฎก ไทย (ฉบับมหาจุฬาฯ) เล่มที่ 1 ข้อที่ 151 หน้าที่ 119

เรื่องนำแก้วมณีผ่านด่านภาษี 3 เรื่อง {152} [151] สมัยนั้น บุรุษคนหนึ่งนำแก้วมณีราคาแพง เดินทางไกลไป กับภิกษุ รูปหนึ่ง ครั้นเห็นด่านภาษี จึงใส่แก้วมณีลงในย่ามของภิกษุนั้นผู้ไม่รู้ เมื่อเดินพ้น ด่านภาษีจึงถือไปแต่ผู้เดียว ภิกษุนั้นเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกหรือ หนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสถามว่า “ภิกษุ เธอคิดอย่างไร” “ข้าพระพุทธเจ้าไม่รู้ พระพุทธเจ้าข้า” “ภิกษุ เธอไม่รู้ ไม่ต้องอาบัติ” (เรื่องที่ 89)

2. พระไตรปิฎก ไทย (ฉบับมหาจุฬาฯ) วินัยปิฎก มหาวิภังค์ ภาค 2 เล่มที่ 2 ข้อที่ 621 หน้าที่ 142

[621] สมัยนั้น ท่านพระปิลินทวัจฉะเข้าไปถึงพระราชนิเวศน์ของพระเจ้า พิมพิสารจอมทัมมครรัฐ ครั้นถึงแล้วได้นั่งบน อาสนะที่เขาจัดถวาย ลำดับนั้น พระเจ้าพิมพิสารจอมทัมมครรัฐเสด็จเข้าไปหาพระเถระจนถึงที่นั่ง ทรงอภิเษกแล้ว ประทับนั่ง ณ ที่สมควร ท่านพระปิลินทวัจฉะทูลถามพระเจ้าพิมพิสารจอมทัมมคร รัฐว่า “ขอถวายพระพร ครอบครัวยกย่องจำเพราะ เรื่องอะไร” พระเจ้า พิมพิสารจอมทัมมครรัฐตรัสว่า “ที่บ้าน เขามีพวงดอกไม้ทองคำงดงามน่าดูน่าชม พวงดอกไม้ทองคำอย่างนี้ แม้ในวังก็ยังไม่มี เขาเป็นคนจนจะได้มาจากไหน ชะรอยจะได้มาเพราะทำโจรกรรมเป็นแน่แท้” ที่นั้นท่านพระปิลินทวัจฉะได้อธิษฐานให้ ปราสาทของพระเจ้าพิมพิสารจอมทัมมครรัฐเป็นทองคำ ปราสาทกลายเป็นทองคำไปทั้งหลัง แล้วท่านก็ถวายพระพรว่า “ทองคำมากมาย มหาปติตรได้มาจากไหน” พระเจ้าพิมพิสารจอมทัมมครรัฐตรัสว่า “โยมทราบแล้ว นี่เป็นอุทยานภาพของพระ คุณเจ้า” แล้วรับสั่งให้ปล่อยครอบครัวนั้น {140} พวกชาวบ้านทราบข่าวว่า “พระคุณเจ้า ปิลินทวัจฉะแสดง อธิปาทิหาริย์อันเป็นอุตตริมนุสสรธรรมในท่ามกลางราชบริษัท” พวกกันพอใจเลื่อมใสในเกสข 5 คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อยมาถวาย ตามปกติท่านพระปิลินทวัจฉะก็ได้เกสข 5 อยู่เสมอ ท่านจึงแบ่งเกสขให้บริษัของ ท่าน แต่บริษัของท่านมัก มาก บรรจุเกสขที่ได้มาแล้ว ๆ ไว้ในตุ่มบ้าง ในหม้อน้ำบ้าง จนเต็มแล้วเก็บไว้บรรจุลงในหม้อกรองน้ำบ้าง ในถุงย้อมบ้าง แล้ว แขนวไว้ที่หน้าต่าง เกสขเหล่านั้นไหลเอี่ยมซึม จึงมีสัตว์จำพวกหนู ชุกชุมทั่ววิหาร พวกชาวบ้านเที่ยวไป วิหารพบเข้าจึงพากัน ตำหนิประณาม โพนทะนาว่า “พวกพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรเหล่านี้มีเรือนคลังเก็บของเหมือนพระเจ้าพิมพิสารจอมทัมมคร รัฐ” พวกภิกษุ ได้ยินชาวบ้านตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โฉน ภิกษุทั้งหลายจึงคิดเพื่อความมั่งมากเช่นนี้เล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิภิกษุเหล่านั้นโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไป กราบ ทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรง สอบถาม ภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่าพวกภิกษุคิดเพื่อความมั่งมาก จริงหรือ” ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้า ข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า ทรงตำหนิว่า “ฯลฯ ภิกษุทั้งหลาย โฉนโมฆบุรุษเหล่านั้นจึงคิดเพื่อความมั่งมาก เล่า การกระทำ อย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใส อยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุ ทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้น แสดงดังนี้

3. พระไตรปิฎก ไทย (ฉบับมหาจุฬาฯ) วินัยปิฎก มหาวรรค ภาค 2 เล่มที่ 5 ข้อที่ 271 หน้าที่ 67

{46} [271] สมัยนั้น ท่านพระปิลินทวัจฉะเป็นพระประจำตระกูลในหมู่บ้านนั้น เช้าวันหนึ่ง ท่านพระปิลินทวัจฉะครอง อันตรวาสก ถือบาตรและจีวรเข้าไปบิณฑบาต ในหมู่บ้านปิลินทวัจฉคาม ครั้งนั้น ในหมู่บ้านนั้นกำลังมีมหรสพ พวกเด็ก ๆ แต่ง กายประดับ ดอกไม้เล่นอยู่ พอที่ท่านพระปิลินทวัจฉะเที่ยวบิณฑบาตตามลำดับ ในหมู่บ้านปิลินทวัจฉคาม มาถึงเรือนของคน วัตคนหนึ่งแล้วได้นั่งบนอาสนะที่เขาจัด ถวาย

ขณะนั้น ธิดาของสตรีคนวัดเห็นพวกเด็กคนอื่นแต่งกายประดับดอกไม้ จึงร้อง ให้ชื่อว่า “พ่อแม่ โปรดให้ดอกไม้ โปรด ให้เครื่องประดับแก่หนู” พระเถระถามสตรีนั้นว่า “เด็กคนนี้อายุได้อะไร” นางตอบว่า “ท่านผู้เจริญ เด็กคนนี้เห็นพวกเด็กอื่น แต่งกายประดับดอกไม้ จึงร้องให้ขอพวงดอกไม้และเครื่องประดับว่า “พ่อแม่โปรดให้ดอกไม้ โปรดให้เครื่อง ประดับแก่หนู” เรา

คนจนจะได้ดอกไม้และเครื่องประดับจากไหนกัน” ท่านพระปิลินทวัจฉะจึงหยิบเสวียนหญ้า 1 อันหนึ่งส่งให้พลางกล่าวว่า “ท่านจงสวมเสวียนหญ้านี้ที่ศีรษะเด็กหญิงนั้น” หญิงคนวัดหยิบเสวียนหญ้าสวมที่ศีรษะเด็กหญิง เสวียนหญ้ากลายเป็นพวงดอกไม้ทองคำงดงามน่าดูน่าชม พวงดอกไม้ทองคำอย่างนี้แม้ในพระราชฐานก็ยังไม่มี พวกชาวบ้านกราบทูลพระเจ้าพิมพิสารว่า “ขอเดชะ ที่เรือนคนวัดนั้นมีพวง ดอกไม้ทองคำงดงามน่าดูน่าชม พวงดอกไม้ทองคำอย่างนี้แม้ในพระราชฐานก็ยังไม่มี เขาเป็นคนเข็ญใจจะได้มาจากไหน ชะรอยจะได้มาเพราะทำโจรกรรมเป็นแน่แท้” พระเจ้าพิมพิสารรับสั่งให้จงจำตระกูลคนวัดนั้น ต่อมาเช้าวันที่ 2 ท่านพระปิลินทวัจฉะครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวร ไปบิณฑบาตที่ปิลินทวัจฉคามอีก เมื่อเที่ยวบิณฑบาตไปตามลำดับในหมู่บ้าน ปิลินทวัจฉคาม เดินผ่านไปทางที่อยู่คนวัดคนนั้นถามคนคั่นเคยว่า “ครอบครัวคนวัด นี้ไปไหน” ชาวบ้านตอบว่า “ครอบครัวนี้ถูกจองจำเพราะเรื่องพวงดอกไม้ทองคำ เจ้าข้า” ต่อจากนั้น ท่านพระปิลินทวัจฉะเข้าไปถึงพระราชนิเวศน์ของพระเจ้าพิมพิสาร จอมทัพมครรัฐ ครั้นถึงแล้วได้นั่งบนอาสนะที่เขาจัดถวาย

ลำดับนั้น พระเจ้าพิมพิสารจอมทัพมครรัฐ เสด็จเข้าไปหาพระเถระจนถึง อาสนะ ทรงอภิเษกแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร ท่านพระปิลินทวัจฉะทูลถามพระเจ้าพิมพิสารจอมทัพมครรัฐว่า “ขอถวายพระพร ครอบครัวคนวัดถูกจองจำเพราะเรื่องอะไร” พระเจ้าพิมพิสารจอมทัพมครรัฐตรัสว่า “ที่เรือนเขามีพวงดอกไม้ทองคำ งดงามน่าดูน่าชม พวงดอกไม้ทองคำอย่างนี้แม้ในวังก็ยังไม่มี เขาเป็นคนเข็ญใจจะได้มาจากไหน ชะรอยจะได้มาเพราะทำโจรกรรมเป็นแน่แท้” ที่นั้น ท่านพระปิลินทวัจฉะได้อธิฐานให้ปราสาทของพระเจ้าพิมพิสารเป็นทองคำ ปราสาทกลายเป็นทองคำไปทั้งหลัง แล้วท่านก็ถวายพระพรว่า “ทองคำมากมาย มหาบพิตรได้มาจากไหน” พระเจ้าพิมพิสารจอมทัพมครรัฐตรัสว่า “โยมทราบแล้ว นี่เป็นฤทธาณภาพ ของพระคุณเจ้า” แล้วรับสั่งให้ปล่อยครอบครัวนั้น {57} พวกชาวบ้านทราบข่าวว่า “พระคุณเจ้าปิลินทวัจฉะแสดงอิทธิปาฏิหาริย์อัน เป็นอุตตรนิมิตตธรรมในท่ามกลางราชบริพาร” พวกกันพอใจเลื่อมใสในเถาส์ 5 คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อยมาถวาย ตามปกติท่านพระปิลินทวัจฉะ ก็ได้เถาส์ 5 อยู่เสมอ ท่านจึงแบ่งเถาส์ให้บริพารของท่าน แต่บริพารของท่านมักมาก บรรจุเถาส์ที่ได้มาแล้วไว้ในตุ่มบ้าง ในหม้อน้ำบ้าง จนเต็มแล้วเก็บไว้ บรรจุลงใน หม้อกรองน้ำบ้าง ในถูงย่ำบ้าง แล้วแขวนไว้ที่หน้าต่าง เถาส์เหล่านั้นซึมไหลเอี่ยม จึงมีสัตว์จำพวกหนูชุกชุมทั่ววิหาร พวกชาวบ้านเที่ยวไปตามวิหารพบเข้าจึงพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนา ว่า “พวกพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรเหล่านี้มีเรือนคลังเก็บของเหมือนพระเจ้า พิมพิสารจอมทัพมครรัฐ” ภิกษุทั้งหลายได้ยินชาวบ้านตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โฉนภิกษุทั้งหลายจึงคิดเพื่อความ มักมากเช่นนี้เล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิภิกษุเหล่านั้นโดยประการต่าง ๆ แล้ว จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

4. พระไตรปิฎก ไทย (ฉบับมหาจุฬาฯ) วินัยปิฎก มหาวรรค ภาค 2 เล่มที่ 5 หน้า 94 ข้อที่ 284

172. เพลี้ยภูฏกัจจานวัตถุ ว่าด้วยพราหมณ์เพลี้ยภูฏกัจจานะถวายน้ำอ้อยงบ {65} [284] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ อันธกวันทชนบทตามพระ อธิยาศัย แล้วเสด็จจาริกไปทางกรุงราชคฤห์ พร้อมด้วยภิกษุจำนวน 1,250 รูป สมัยนั้นพราหมณ์เพลี้ยภูฏกัจจานะเดินทางไกลจากกรุงราชคฤห์ไปยังอันธกวันทชนบท พร้อมด้วยเกวียน 500 เล่ม ล้วนบรรทุกน้ำอ้อยงบเต็ม พระผู้มีพระภาคทอด พระเนตรเห็นเขาเดินมาแต่ไกล จึงเสด็จแวะข้างทางประทับนั่ง ณ คุ้งไม้ต้นหนึ่ง ลำดับนั้น พราหมณ์เพลี้ยภูฏกัจจานะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นถึงแล้วได้ถวายอภิเษกพระผู้มีพระภาคแล้วได้ยืนอยู่ ณ ที่สมควร พราหมณ์ เพลี้ยภูฏกัจจานะผู้ยืนอยู่ ณ ที่สมควรได้ กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าพระองค์ ประราธนาจะถวายน้ำอ้อยงบแก่ภิกษุรูปละ 1 หม้อ พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “กัจจานะ ถ้าอย่างนั้น เธอจงนำน้ำอ้อยงบมาหม้อเดียวเท่านั้น” พราหมณ์เพลี้ยภูฏกัจจานะ กราบทูลรับสนองพระพุทธดำรัสแล้ว นำหม้อน้ำ อ้อยงบมาเพียงหม้อเดียว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นถึงแล้วได้ กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าพระองค์นำหม้อน้ำอ้อยงบมาแล้ว พระพุทธเจ้าข้า ข้าพระองค์จะปฏิบัติอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “กัจจานะ ถ้าเช่นนั้น เธอจงถวายน้ำอ้อยงบแก่ภิกษุทั้งหลายเถิด” พราหมณ์เพลี้ยภูฏกัจจานะกราบทูลรับสนองพระพุทธดำรัสแล้ว ได้กราบทูล พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าพระองค์ถวายน้ำอ้อยงบ

แก้ภิกขุทั้งหลายแล้ว พระพุทธเจ้าข้า และน้ำอ้อยยังเหลือเป็นจำนวนมาก ข้าพระองค์จะปฏิบัติอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “เธอจงถวายน้ำอ้อยจนแก้ภิกขุทั้งหลายตามต้องการเถิด”

พราหมณ์กราบทูลรับสนองพระพุทธดำรัสแล้ว ได้ถวายน้ำอ้อยจนแก้ภิกขุทั้งหลายตามต้องการแล้วได้กราบทูลว่า “ข้าพระองค์ถวายน้ำอ้อยจนแก้ภิกขุทั้งหลายตามต้องการ แต่น้ำอ้อยยังเหลืออยู่มาก จะปฏิบัติอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “เธอจงนำน้ำอ้อยจนประเคนภิกษุทั้งหลายให้ฉันทจน อิ่มหนำเถิด” พราหมณ์กราบทูลรับสนองพระพุทธดำรัสแล้ว ได้นำน้ำอ้อยจนประเคนภิกษุทั้งหลายให้ฉันทจนอิ่มหนำ ภิกษุบางพวกบรรจุน้ำอ้อยจนเต็มบาตรบ้าง เต็มหม้อ กรองน้ำบ้าง เต็มถุงย่ามบ้าง พราหมณ์เพ่งลู่กัจจกัจจกัจจนนำน้ำอ้อยจนประเคนภิกษุทั้งหลายให้ฉันทจนอิ่มแล้วกราบทูลว่า “ข้าพระองค์ได้นำน้ำอ้อยจนประเคนภิกษุทั้งหลายให้ฉันทจนอิ่มหนำแล้ว แต่น้ำอ้อยยังเหลืออยู่มาก จะปฏิบัติอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “เธอจงให้น้ำอ้อยจนแก่พวกคนกินเดนเถิด” พราหมณ์เพ่งลู่กัจจกัจจกัจจนกราบทูลรับสนองพระพุทธดำรัสแล้ว ได้ให้น้ำอ้อยจนแก่พวกคนกินเดนแล้วกราบทูลว่า “ข้าพระองค์ได้นำน้ำอ้อยจนแก่พวกคนกินเดนแล้ว แต่น้ำอ้อยยังเหลืออยู่มาก จะปฏิบัติอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “เธอจงให้น้ำอ้อยจนแก่พวกคนกินเดนจนพอแก่ความต้องการเถิด” พราหมณ์เพ่งลู่กัจจกัจจกัจจนกราบทูลรับสนองพระพุทธดำรัสแล้ว ได้ให้น้ำอ้อยจนแก่พวกคนกินเดนแล้วกราบทูลว่า “ข้าพระองค์ได้นำน้ำอ้อยจนแก่พวกคนกินเดนจนพอแก่ความต้องการแล้ว แต่น้ำอ้อยยังเหลืออยู่มาก จะปฏิบัติอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “เธอจงนำน้ำอ้อยจนมาให้พวกคนกินเดนกินจนอิ่มหนำเถิด” พราหมณ์เพ่งลู่กัจจกัจจกัจจนกราบทูลรับสนองพระพุทธดำรัสแล้ว ได้นำน้ำอ้อยจนมาให้พวกคนกินเดนกินจนอิ่มหนำแล้ว

ส่วนคำว่า ยาม ในพระไตรปิฎกเล่มอื่น ๆ ปรากฏ เช่น พระไตรปิฎก ไทย (ฉบับมหาหมกฏ) ปรากฏในวินยปิฎก มหาวิภังค์ ภาค 2 ปฐมภาค ข้อที่ 152 หน้าที่ 176 (เรื่องยามใส่แก้วมณี) วินยปิฎก มหาวิภังค์ ภาค 2 ปฐมภาค ข้อที่ 175 หน้าที่ 195 (ใส่ไม้ชำระฟันในยาม) วินยปิฎก มหาวิภังค์ ภาค 2 ปฐมภาค ข้อที่ 175 เล่มที่ 3 หน้าที่ 719 (ยาม) วินยปิฎก มหาวิภังค์ ภาค 3 ปฐมภาค ข้อที่ 95 พระไตรปิฎก ไทย (ฉบับมหาหมกฏ) เล่มที่ 3 หน้าที่ 1030 วินยปิฎก มหาวิภังค์ ภาค 3 ปฐมภาค ข้อที่ 140 6. พระไตรปิฎก ไทย (ฉบับมหาหมกฏ) เล่มที่ 3 หน้าที่ 1075 วินยปิฎก มหาวิภังค์ ภาค 3 ปฐมภาค ข้อที่ 152 7. พระไตรปิฎก ไทย (ฉบับมหาหมกฏ) เล่มที่ 4 หน้าที่ 312 วินยปิฎก มหาวิภังค์ ทุตยภาค ข้อที่ 378 8. พระไตรปิฎก ไทย (ฉบับมหาหมกฏ) เล่มที่ 7 หน้าที่ 80 วินยปิฎก มหาวรรค ภาคที่ 2 ข้อที่ 47 9. พระไตรปิฎก ไทย (ฉบับมหาหมกฏ) เล่มที่ 7 หน้าที่ 109 หรือในฉบับ เมื่อสำรวจจากทุกฉบับสะท้อนข้อมูลร่วมกันได้ โดยยึดฉบับบาลีเป็นเกณฑ์แล้วกลับไปหาฉบับแปล ย่อมยืนยันได้ว่า “ยาม” เป็นบริบทของการใช้เพื่อประโยชน์เฉพาะทางเป็นเรื่องของการใส่ หรือใส่สม จัดเป็นบริบทใหม่ ก็คงไม่ได้จัดเป็นบริบท แต่เป็นการกำหนดตามพฤติกรรมของมนุษย์ในฐานะที่เป็นสิ่งใช้ จนกลายเป็นวิถีทางวัฒนธรรม เทียบง่าย ๆ เหมือนกระเป๋ามาใช้ส่วนหนึ่งของอวัยวะ ใช้ก็ได้ไม่ใช้ก็ได้ เราจึงเห็นนิสัยในปัจจุบันไม่ได้สละยาม แต่ไปแบกเป้ และสละพากระเป๋ามาใช้ร่วมสมัยเป็นปัจจุบันแทนที่ จึงนับได้ว่าวิถีแห่งยามเป็นเรื่องของการอำนวยความสะดวกในการใส่สมสิ่งของได้มากขึ้นเท่านั้นไม่มีเหตุผลหรือแนวทางเป็นอย่างอื่น การเขียนนี้จึงเป็นข้อเขียนข้อเสนอไว้ในฐานะที่ต้องการบอกว่า ยามเป็นสิ่งประดิษฐ์ในพระพุทธศาสนาที่มาร่วมกับพุทธกาล หากยึดเอาตามคัมภีร์ดังปรากฏ ทั้งคิดว่าน่าจะเป็นเครื่องใช้สอย ที่มีการเก็บสะสมสิ่งใช้ตามภูมิปัญญาและช่วงเวลา และถ้ายามครั้งพุทธกาลเป็นทรงเดียวแบบเดียวและวัสดุชนิดเดียวกันกับพระสงฆ์ กระทั่งปัจจุบัน ก็แปลว่ายามเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่มาร่วมกับพระพุทธศาสนา หรือการออกแบบที่ยาวนานนับแต่ครั้งพุทธกาล กระมัง

ย้อนกลับมาที่ประเด็นชวนคิด ในประเด็นที่ 1 หากมองย้อนกลับไปในประวัติและพัฒนาการของคำว่า ยาม จะพบข้อมูลในพระไตรปิฎก ที่ผู้เขียนสืบค้นได้ จำนวน 4 ฉบับพระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ ที่ได้ชื่อว่าเป็นพระไตรปิฎกเพียงฉบับเดียวที่ตีพิมพ์ด้วยอักษรไทย คือในสมัยรัชกาลที่ 4 แม้จะจัดพิมพ์ในภายหลังทั้งฉบับมหาหมกฏ ฉบับมหาจุฬา ก็ใช้ฐาน ของบาลีฉบับสิงหล หรือศรีลังกาเป็นฐานในการตีพิมพ์มาจนกระทั่งปัจจุบัน ดังนั้นแปลว่าศัพท์เดิม ต้องเป็นศัพท์หรือคำเดียวกัน แต่เมื่อมาถ่ายทอดเป็นภาษาไทยหรือให้สอดคล้องกับภาษาไทย ก็แปลว่าต้องมีความใกล้เคียงกันด้วยประการฉะนี้

ประเด็นที่ 2 จากข้อมูลเกี่ยวกับ “ย่าม” ในพระไตรปิฎก ได้มีการแปลคำว่า “ย่าม” ปรากฏในส่วนของวินัยปิฎก ที่วิถีชีวิตของพระสงฆ์ ดังนั้น (๑) ย่าม หรือสิ่งใช้ที่มีสถานะเป็นถุงมีพื้นที่ และมีสายคงมียูก่อนแล้ว และพระคุณเจ้านักบวชในพระพุทธศาสนาที่เอาวิธีเหล่านั้นมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิต ถุงย่ามจึงถูกออกแบบมาเพื่อใช้เป็นบรรจุภัณฑ์ในการใส่ของและแขวนเก็บไว้ (๒) ถุงย่ามถูกพัฒนาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต และในการดำเนินชีวิต แต่เดิมถุงพลาสติกยังไม่มีแน่นอน ดังนั้นจึงเชื่อได้เลยว่าถุงผ้า ที่เรามาฮิต ๆ กันรณรงค์ลดโลกร้อน เกิดขึ้นมานานแสนนานแล้ว ส่วนใครจะเป็นผู้ออกแบบ หรือดีไซน์เมื่อเทียบกับหลุยส์ กับเวอซาเซ่ หรืออื่นใด ก็อาจตีความได้ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นพัฒนาการทางสังคมและประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในมิติของย่าม แต่ที่แน่ ๆ ดีไซน์เนอร์ผู้ออกแบบจิ๋ว พระพุทธเจ้าคิด พระอานนท์ออกแบบตัดเย็บ ช่วยออกแบบตามคิดและตัดเย็บเป็นดีไซน์แต่ก็ทันสมัยและถูกพระสงฆ์ยังคงใช้ต่อเนื่องมาจนกระทั่งปัจจุบัน

ย่ามในบริบทสังคมไทยและศาสนา

ในข้อเท็จจริงย่ามจึงเป็นสิ่งที่ใช้ที่เนื่องด้วยศาสนา หมายถึงเป็นอุปกรณ์สำหรับพระภิกษุในพระพุทธศาสนาในการใช้ใส่สิ่งของ ย่ามจึงมีที่มา เมื่อย้อนกลับมาถึงบริบทของสังคม ที่ปรากฏใน จะเห็นว่าชุมชนบุคคลในชาติที่เนื่องด้วยพระพุทธศาสนา ถิ่นไม้เท้าและสะพายย่าม (จักริน จุลพรหม, 2560) เมื่อมาปรากฏเป็นภาพแทนในศิลปกรรมไทย จะพบว่าใช้ย่ามเป็นสิ่งที่ใช้ดังกล่าวด้วย ในส่วนสังคมคนดั้งเดิมก็ใช้ย่ามเป็นอุปกรณ์สำหรับใส่สัมภาระ ซึ่งน่าจะเนื่องด้วยข้อดีในแบบคติแบบสังคมไทยแบบเดิม ในส่วนอัตลักษณ์ของย่ามเป็นอุปกรณ์สำหรับการใช้และปรากฏเป็นผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นชุมชน ดังปรากฏในงานวิจัยจำนวนมากที่มีย่ามเป็นสินค้าสิ่งใช้โดยมีฐานคิดจากคติชุมชนเดิม เช่น การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาผ้าขึ้นต้นจากชุมชนบ้านสำราญราษฎร์ ตำบลไทยชนะศึก อำเภอร่องเสือดำ จังหวัดสุโขทัย (ก้องภพ มโนราโชติ และคณะ, 2563) ในงานของ การพัฒนาผ้าทอลายไก่เป็นสินค้าทางวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมชุมชนบ้านแม่ลอยหลวง จังหวัดเชียงราย (ณรงค์ เจริญใจ, 2563) การสื่อสารเพื่อพัฒนาศักยภาพในการพึ่งตนเองและการส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชน กรณีศึกษา: บ้านแม่ทะลุ อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน (ศุภนิช จันทร์สอง, 2563) การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุเพื่อรองรับการท่องเที่ยว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย (จิราพร มะโนวัง, ชญานิษฐ์ วัจตาล, อภิเดช นิคม, 2561) การศึกษาและวิเคราะห์ต้นทุน ปริมาณ และกำไรของผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือ: กรณีศึกษาหมู่บ้านหนองอาบช้าง ตำบลสบเตี๊ยะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ (ปฐมชัย กรเลิศ ทศพร ไชยประคอง, 2561) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อชุมชนบ้านสาวะถี จังหวัดขอนแก่น (วนิดา อ่อนละมัย, 2563) การประยุกต์ภูมิปัญญาการย้อมผ้าไหมด้วยผลมะเกลือ เชิงสร้างสรรค์ จังหวัดศรีสะเกษ (กัลยวรรณ สาสีวรรณ, พนัส โพธิ์ปัด) การพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานเชิงสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์ชุมชน กลุ่มจักสานบ้านป่าจั่ว ตำบลทาเหนือ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ (อรนุต ฐิติ สุธาคำ, 2563)

นอกจากนี้ย่ามยังเป็นอุปกรณ์ประกอบการแต่งกายที่เนื่องด้วยการแสดง ดังปรากฏในงานวิจัยเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีร้อยพรรษา (สาโรจน์ หมี่เรต, 2563) เพื่อทางวัดจะได้นำเงินไปใช้ในการบำรุงพระพุทธศาสนา และซื้อสิ่งของที่มีความจำเป็นถวายวัด โอกาสที่เล่นประเพณีร้อยพรรษาคือช่วงออกพรรษาแล้วเป็นเวลาประมาณ 10 วัน โดยพ่อเพลงแม่เพลงที่จะออกร้องเพลงร้อยพรรษาจะรวมกันเป็นกลุ่มประมาณ 6-10 คนจะแต่งกายเหมือนชาวบ้านทั่วๆ ไป พร้อมอุปกรณ์ในการออกร้อยพรรษา ได้แก่หมวก ไม้เท้า ย่าม ในงานวิจัย การวิจัยเศรษฐกิจสร้างสรรค์สู่การศึกษาและพัฒนาวัฒนธรรมการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านชุด จัปปู กรณีศึกษา : บ้านโนนวัด ตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา “จัปปู ลีลาท่าทางการร่ายรำและลักษณะของการแสดงชุดนี้ จะนำเสนอโดย แบ่งนักแสดงเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มนักแสดงฝ่ายหญิง จะแสดงลักษณะท่าทางของปู และฝ่ายชายจะแสดงลักษณะท่าทางการจัปปู ลีลาท่าทางการไล่จับ ผสมผสานใช้กับการหยอกล้อของหนุ่มสาวตามแบบชนชาวอีสาน อุปกรณ์สำหรับการแสดงจึงประกอบด้วย หมวก, เสียม และย่าม” (เรชา อินทรกำแหง, 2555)

ดังนั้นย่อมจึงเป็นสิ่งใช้สำหรับพระภิกษุในสังคมไทย และเนื่องเป็นสิ่งใช้ของสมาชิกในสังคมไทย ดังปรากฏหลักฐานเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมายาวนานของแต่ละชุมชน โดยมีความแตกต่างกันเป็นประเภทของผ้า ชนิดของผ้า และสี ที่กำหนดให้เป็นกลุ่มเป้าหมาย เช่น ของพระจะเป็นโทนสีเดียวไม่ได้ประดับประดา ของชาวบ้านอาจมีหลากสี. หรือมีการประดับตกแต่ง แต่ทั้งหมดเป็นการออกแบบที่เอื้อให้เกิดการใช้ เพื่อวัตถุประสงค์ในเรื่องการเป็นบรรจุภัณฑ์ หรือหีบห่อเป็นสิ่งสำคัญ เป็นต้น

ย่อมว่าด้วยจริยธรรมเฉพาะกับการขยับก้าวสู่จริยธรรมสากล

เมื่อจำเพาะไปที่ประเด็นย่อม หรือการห่มดอง สู่การพัฒนาเป็นจริยธรรมที่ว่าด้วยย่อม (ห่มดองรัดดอก) ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ การปรับใช้ย่อมให้มาเป็นกระบวนการสร้างวินัยทางสังคม นับว่าเป็นวิธีการหนึ่ง เช่น พระพุทธเจ้าใช้เกณฑ์เรื่องสีผ้า การห่มผ้า การโกนผมไม่โกนผม เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพ เป็นวินัยทางสังคมในการอยู่ร่วมกันมาแต่ครั้งพุทธกาล. แต่กรณีมหาวิทยาลัยสงฆ์ใช้ “ย่อม-ไม่สะพาย” ผ้าครอง “ห่มดอง-รัดดอก” มาเป็นจริยธรรมเชิงขับเคลื่อน โดยให้ค่านิยมว่าการไม่สะพายย่อมเป็นความงามของนิสิต ย่อมจึงได้กลายมาเป็นกลไกที่มองถึงความเรียบร้อย สุภาพ และมองดูทำให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใส ทำให้ผู้เขียนมาคิดต่อว่าวินัยทางสังคม กับวินัยสากลทางสังคม อันไหนอันใดควรปลูกฝังมากกว่ากัน ? ถ้ามองเหมือนถ้ามองเอาเรื่อง เพราะในสถานการณ์ปัจจุบัน โลกกำลังก้าวไปสู่ความเป็นจริยธรรมสากลหรือความพยายามในการที่จะทำให้คนในสังคมขยับก้าวไปเป็นพลเมือง หรือประชาคมดิจิทัลกันทั่วโลก ดังนั้นนิยามหรือแนวทางของการพัฒนาคนเพื่อให้มีจริยธรรมจึงควรเป็นจริยธรรมที่ใช้ได้จริงและอยู่กับประชาคมอื่น ๆ ปรับตัวรองรับอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ในนามพลเมืองโลกจะดีกว่าไหม ? เช่น

จริยธรรมว่าด้วยความตรงต่อเวลา เรื่องเวลาที่น้อยหนึ่งเป็นการสะท้อนถึงความชัดเจนในการดำเนินชีวิต และการทำงาน

จริยธรรมว่าด้วยความรับผิดชอบต่อส่วนรวม CSR ที่เป็นจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ที่ทำให้คนในสังคมและส่วนรวมเห็นความสำคัญ และต้องแสดงออกต่อความรับผิดชอบต่อส่วนรวมเพื่อประโยชน์ของตัวผู้เป็นเจ้าของโดยทั้งปวง

จริยธรรมว่าด้วยการทำงานเพื่อรับผิดชอบต่อองค์กร จงรัก มุ่งมั่น พยายาม เพื่อการทำงานให้องค์กร ในการรักษาระเบียบวินัยต่อวัฒนธรรมองค์กร และทำให้องค์กรมีเป้าหมายและดำเนินชีวิตไปในทิศทางเดียวกัน จนกระทั่งกลายเป็นส่วนสำคัญต่อการบริหารองค์กร

จริยธรรมว่าด้วยความรับผิดชอบต่อสากล สำนักต่อส่วนรวมและการมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมเป็นหัวใจสำคัญอย่างยิ่ง

จริยธรรมเรื่องย่อม กับจริยธรรมตรงต่อเวลา จริยธรรมเรื่องความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เช่นทิ้งขยะเป็นที่ กินน้ำ กินข้าวแล้วไม่ปล่อยทอดทิ้ง ตรงที่ตัวเองนั่ง อิ่มแล้วลุกไปเลย เจอขยะแม้ตัวเองไม่ได้ทิ้ง แต่มันเลอะเทอะ ก็เก็บและนำไปทิ้งยังที่จัดเตรียมไว้ เหล่านี้อันไหนควรเป็นจริยธรรมที่ควรณรงค์มากกว่ากัน (ทัศนะส่วนตัวผู้เขียนคิดแบบนี้) มองดูอาจเป็นเรื่องเล็ก ๆ แต่จริง ๆ แล้วผู้เขียนเห็นว่าควรฝึกให้เขาเหล่านั้นพัฒนาตัวเองไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีส่วนร่วมต่อความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้นเสียมากกว่า

ดังนั้น ย่อม ห่มดองรัดดอก จึงเป็นจริยธรรมเฉพาะ มจร แต่สิ่งที่ควรเน้น อาทิ ความตรงเวลา ความรับผิดชอบต่อขยะ โดยทิ้งขยะตรงที่ เห็นแล้วเก็บ เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม ความสะอาด เป็น CSR พื้นฐาน เป็นจริยธรรมสากล (ประชุม สัมมนา หรืออื่นๆ ผมไม่เห็นตรงเวลาสักที) แปลว่า วัฒนธรรมเรื่องเวลา และการไม่ตรงต่อเวลา เป็นสากลปฏิบัติในองค์กรเราไหม ? ชวนคิดเล่น ๆ

พระไทย ลาว พม่า เขมร ต้องตรงเวลาไหม แปลว่าเวลาเป็นวัฒนธรรมสากล

พระไทย เขมร ลาว พม่า ทิ้งขยะ สกปรกเหมือนกัน ไปที่อื่นก็สกปรก เป็นวัฒนธรรมสากล

หากมาพิจารณาเรื่องย่อม กับประเด็นร่วมทางเศรษฐศาสตร์ จะพบว่าย่อมกับมูลค่าทางเศรษฐกิจระบบคิดที่ในเชิงพาณิชย์กับทุนนิยมในพระ ในทุก ๆ งานที่เนื่องด้วยกิจกรรมคณะสงฆ์ เช่น งานศพพระ งานบวช งานฉลองสมณศักดิ์ การฉลอง

ตำแหน่ง ในทุก ๆ งานส่วนใหญ่จะใช้ไตรจีวร ย่าม กระเป่า หรือสิ่งใช้อื่น ๆ เป็นเครื่องแจกเป็นที่ระลึกแก่พระสงฆ์ได้รับนิมนต์มา หรือ วิถีแห่งยามจึงมีมูลค่าต้องจ่าย อาจเรียกว่าได้เป็น “ทุนจม” ที่ไม่ก่อให้เกิดมูลค่า เนื่องด้วยมีต้นทุนการผลิต กลายเป็นของสะสมที่เกินกว่าการใช้งาน เรียกว่า ยามส่วนเกินจากความเชื่อ ศรัทธา ที่ออกแบบผิดก็ได้. แต่ผู้เขียนก็ยังหางานวิจัย หรือยังไม่มีข้อมูลว่าในแต่ละปียามถูกจำหน่าย หรือผลิตขึ้นเท่าไรอย่างไร แต่ที่สำคัญคือทำให้เกิดมูลค่าในยามที่ในแต่ละปีคงหลายร้อยล้านบาท และถูกถวายไปสู่พระกลายเป็นการสะสมกักตุนภายใต้กรอบของบุญ ซึ่งรวมทั้งไตร จีวร บาตร กลายเป็นของเหลือใช้กองอยู่ในวัด แต่ผู้ผลิต พ่อค้ากับกระตุ้นให้ขายสินค้ากันอย่างเป็นร่ำเป็นสันมีบุญเป็น องค์ประกอบของยาม คิดง่าย ๆ ทุกวัดมีไตรสะสมทุกวัด ๆ ละ 10 ไตร ๆ คิดประมาณการคร่าว ๆ ไตรละ 1000 บาท (x4 หมิ่นวัด) ก็แปลว่าวัดสะสมไตรที่มีมูลค่าไว้ที่ 400 ล้านบาท คิดตัวเลขเล่น ๆ ก็จะเป็นข้อเท็จจริงตามปรากฏ. นอกจากนี้ผู้เขียนเคยไปบางวัดมีไตรจีวร สะสมเป็นร้อยจนถึงหลายร้อยไตร จนกลายเป็นของสะสม กรณีนี้คงเป็นค่านิยมผสมเหตุผลสังคมผลจึงออกมาดังที่เห็น มิได้ตำหนิหรือกล่าวหาเพียงแต่สะท้อนคิดภายใต้ข้อเท็จจริงและค่านิยมเชิงสังคมที่เกิดขึ้นเรื่องยามและจีวร (รัตนอก) ในบทความนี้ด้วย

ภาพที่ 2 ย่ามกับพัฒนาการทางสังคม ในประเทศไทยกับค่านิยมเชิงประจักษ์ (ภาพออนไลน์)

จากภาพที่ 2 มีประเด็นที่เป็นกระแส ว่าฝรั่งมาท่องเที่ยวเมืองไทย แล้วเห็นยามที่พระคล้องสะพายกันใช้ในฐานะเป็นสังฆภัณฑ์แบบปัจจุบัน อาจชอบเป็นการส่วนตัว จึงนำไปใช้ป็นสิ่งใช้เครื่องประดับประจำตัว ทำให้เกิดกระแส หรือเทรนด์ เมื่อมีผู้นำภาพมาสื่อสารสาธารณะ จึงทำให้กระแสหรือเป็น “ไวรัล” ไปในช่วงระยะเวลาอันสั้นดังปรากฏที่มีการส่งและแชร์ในระบบออนไลน์ในช่วงที่ผ่านมา

ภาพที่ 3 พัฒนาการของยำนานาชาติสำหรับพระสงฆ์ (ภาพออนไลน์)

จากภาพที่ 2-3 ย่ามเป็นรูปแบบของการใช้ป็นเครื่องมือสำหรับการใส่ สะพาย หีบห่อ บรรจุภัณฑ์ก็คงไม่ผิด เพราะอย่างน้อยสะท้อนให้เห็นว่า ย่ามได้กลายมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการนำพา หีบห่อ หรือนำสิ่งของไปส่งต่อในสถานที่ต่าง ๆ ได้ ดังนั้นจากภาพ จึงเป็นภาพหลวงจีน หลวงเวียงนาม หลวงไทย หลวงเมียนมาร์ หลวงลาว หลวงศรีลังกา ทั้งหมดเป็นพัฒนาการที่เนื่องด้วย “บรรจุภัณฑ์” ที่เรียกว่ายามใช้สำหรับ ขน นำพา เรียกว่าเทรนด์ของถุงผ้าพระพุทเจ้าทำมานานแล้ว แต่ในส่วน

มหาวิทยาลัยสงฆ์ก็คงเป็นไปตามนโยบายของผู้บริหารไม่ขัดข้อง แต่สะท้อนคิดชวนคุยว่าทำในสิ่งควรทำดีกว่าไหม ธรรมะจริยธรรมที่เป็นสากล และใช้ได้จริงในสังคมอื่น ๆ ด้วยจะดีกว่าไหม ? ทำนองนั้น

ภาพที่ 4 จริยธรรมสากลว่าด้วยเวลา และความตรงต่อเวลา

สรุปส่งท้าย

ย้อนกลับมาก่อนจบบทความ ก็ยังยืนยันตามข้อมูลว่า ย่อมเป็นสิ่งใช้ของพระสงฆ์นักบวชในพระพุทธศาสนา เป็นสิ่งใช้สำหรับการบรรจุสิ่งของเครื่องบริขารและใช้ในการเดินทาง เป็นสิ่งใช้สำหรับการพกพา เป็นหีบห่อ บรรจุภัณฑ์ ก็คงไม่ผิด แต่ ย่อม หรือถูกผ้าได้กลายมาเป็นกระแสนิยมใหม่ของการรักษาสิ่งแวดล้อม ลดการใช้ถุงพลาสติก เพียงแต่กระแสนิยม หรือจนกลายเป็นเทรนด์ของโลก หรือสังคมส่วนใหญ่ ทั้งที่พระพุทธเจ้า พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาใช้มานาน ที่เนื่องและสัมพันธ์กับคุณธรรมภายใน เป็นไปเพื่อการฝึกหัดขัดเกลาพัฒนาตนเอง ตามหลักพระพุทธศาสนา เป้าประสงค์เพื่อให้รู้จักระมัดระวัง ระวังป้องกันตัวเองตามเกณฑ์อันเป็น “จริยธรรม” ทางสังคมด้วย จึงจะถือว่าเป็นไปตามเจตนารมณ์ของการฝึกหัดขัดเกลา ดังนั้น ศีลธรรมภายในตน จึงเป็นผลของศีลธรรมภายในสังคมด้วย จึงจะทำให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้อย่างแท้จริง ย่อมจึงเป็นฐานของการฝึกหัดขัดเกลา และย่อมจึงเป็นบรรจุภัณฑ์เพื่อการขัดเกลาพัฒนาตนเอง จนวาระสุดท้ายด้วยแต่ย่อมยังไม่ได้พัฒนาเป็นจริยธรรมสากล หรือเอาจริยธรรมที่จะสากลมาบรรจุค้ำเคลือบจะดีกว่าไหม ? ชวนคิดชวนคุยตามหลักฐานที่เห็น?

รายการอ้างอิง

- จิราพร มะโนวัง, ชญานิน วังตาล, อภิเดช นิคม. (2561). การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุเพื่อรองรับการท่องเที่ยว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่. 10 (4), 280-292.
- จักริน จุลพรหม. (2560). ชูชกจากชาดก สู่งานศิลปะ. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 37 (1), 140-153.
- โชติ บดีรัฐ และคณะ. (2563). การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาผ้าขึ้นต้นจกชุมชนบ้านสำราญราษฎร์ ตำบลไทยชนะศึก อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น. 4(1), 57-70.

- ณรงค์ เจริญใจ. (2563). การพัฒนาผ้าทอลายไถเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมชุมชนบ้านแม่ลอยหลวง จังหวัด เชียงราย. *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*. 12(2), 144-155.
- ปฐมชัย กรเลิศ ทศพร ไชยประคอง. (2561). การศึกษาและวิเคราะห์ต้นทุน ปริมาณ และกำไรของผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือ: กรณีศึกษาหมู่บ้านหนองอาบช้าง ตำบลสบเตี๊ยะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ*. 28 (1), 71-83.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เรขา อินทรกำแหง. (2555). การวิจัยเศรษฐกิจสร้างสรรค์สู่การศึกษาและพัฒนาวัฒนธรรมการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านชุด จัปปุ กรณีศึกษา : บ้านโนนวัด ตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. 4(1), 98-121.
- วนิดา อ่อนละมัย. (2563). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ ชุมชนบ้านสาวะถี จังหวัดขอนแก่น. *วารสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน*. 2(1), 74-83
- ศุภณิช จันทรสอง. (2563). การสื่อสารเพื่อพัฒนาศักยภาพในการพึ่งตนเองและการส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชน กรณีศึกษา: บ้านแม่ทะลุ อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*. 8(2), 414-427.
- สาโรจน์ หมีเรต. (2563). แนวทางการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีร้อยพรรษา. *วิจิตรวรรณ*. 4(1), 171-190
- อรนุต ฐธาคำ. (2563). การพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานเชิงสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์ชุมชน กลุ่มจักสานบ้านป่าจั่ว ตำบลทาเหนือ อำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิจัยเทคโนโลยีนวัตกรรม*. 4(2), 1-14.